

100%
RECYCLED

WWF

Zapewnienie ochrony oraz możliwości koegzystencji człowieka i dużych drapieżników w Europie

Wydrukowano na papierze ekologicznym

WWF.PL

WWF

PL

RAPORT

2020

Dyrektywa Siedliskowa i Konwencja Berneńska oferują wystarczającą elastyczność państwom członkowskim, aby w ściśle określonych, jednostkowych i tylko wyjątkowych wypadkach i w jasno określonych warunkach zezwolić im na stosowanie letalnych środków w przypadku populacji gatunków objętych ścisłą ochroną. Jednak w wielu państwach członkowskich takie wyłączenia są nadużywane. Wyłączenia powinny być stosowane zgodnie z zapisami Dyrektywy Siedliskowej oraz Konwencji Berneńskiej oraz rozpatrywane indywidualnie w każdym przypadku, jeśli wszystkie inne alternatywne rozwiązania nie przyniosły efektów oraz takie wyłączenie nie będzie mieć negatywnego wpływu dla zachowania korzystnego stanu ochrony (FCS) względem populacji gatunku, którego to dotyczy, w jego naturalnym terenie występowania.

Nielegalne zabijanie, okaleczanie, chwywanie, płoszenie oraz niszczenie siedlisk lub ostoi jest przestępstwem przeciw dzikiej przyrodzie i powinno być traktowane poważnie przez wszystkie kraje, ponieważ takie działania stanowią poważne zagrożenie dla populacji dużych drapieżników w całej Europie. Wymagana jest większa koordynacja transgraniczna między działaniami jednostek administracyjnych w zakresie zapobieganiu kłusownictwa oraz ścigania osób odpowiedzialnych za takie działania.

Zapewnienie kompleksowych i aktualnych danych oraz zgodne z prawdą oraz informowanie opinii publicznej i interesariuszy oparte o fakty i badania naukowe mają kluczowe znaczenie dla zwiększenia poziomu akceptacji społecznej względem dużych drapieżników. Wpływ dużych drapieżników na uwarunkowania społeczne, gospodarcze i środowiskowe powinien być prezentowany w sposób przejrzysty i zrównoważony, np. z uwzględnieniem stanu ochrony populacji, liczebności, zasięgu występowania, korzyści wynikających z obecności dużych drapieżników, opisu sytuacji konfliktowych oraz możliwości ich rozwiązywania. Wątpliwości i obawy ludzi, bez względu na to, czy mają bezpośredni wpływ na ich życie, czy nie, wymagają zajęcia się nimi w odpowiedni i skuteczny sposób.

Dlaczego tu jesteśmy

Żeby powstrzymać degradacji środowiska naturalnego naszej planety i żeby budować przyszłość w której ludzie żyją w harmonii z naturą.

wwf.pl

odwiedź nas na wwf.pl

© 1986 Symbol Pandy WWF-World Wide Fund for Nature (poprzednio World Wildlife Fund)
® „WWF” jest zastrzeżonym znakiem towarowym WWF, WWF, Avenue du Mont-Blanc,
1196 Gland, Szwajcaria – tel. +41 22 364 9111 fax +41 22 364 0332 wwf.panda.org

ZAPEWNIENIE OCHRONY ORAZ MOŻLIWOŚCI KOEGZYSTENCJI CZŁOWIEKA I DUŻYCH DRAPIEŻNIKÓW W EUROPIE

Duże drapieżniki w niewiarygodny sposób powracają jako element krajobrazów Europy. Ich powrót na wiele obszarów, które wcześniej zajmowały w Europie, jest prawdziwym kamieniem milowym w zakresie ochrony przyrody. Dowodzi to, że inwestycje w ochronę przyrody i współpraca między wieloma różnymi interesariuszami oraz ramy prawne ustanowione przez Dyrektywę Siedliskową UE i Konwencję Berneńską przynoszą efekty.

Ze stanu, w którym populacje dużych drapieżników były w Europie znacznie zredukowane lub nawet całkowicie wyćpione, obecnie prawie we wszystkich krajach kontynentu można zaobserwować stałe lub okresowe występowanie co najmniej jednego gatunku dużych drapieżników w różnych warunkach krajobrazowych – naturalnych oraz zdominowanych przez człowieka.

Mimo odnowy wielu populacji dużych drapieżników, większość nadal jest zagrożona kłusownictwem, fragmentacją siedlisk oraz degradacją środowiska. Według najnowszych dostępnych danych naukowych¹ tylko 3 z 9 populacji wilka w Europie spełnia kryteria „najmniejszej troski” (według Czerwonej Księgi Gatunków Zagrożonych Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN)). W przypadku niedźwiedzia brunatnego tylko 3 z 10 populacji zalicza się do tej kategorii, natomiast ryś euroazjatycki tylko w 3 z 11 populacji spełnia wymogi kryterium „najmniejszej troski”. Jeśli chodzi o rosomaka, obie populacje europejskie nadal są zagrożone (narażone), natomiast ryś iberyjski ciągle pozostaje zagrożony².

Fundacja WWF Polska prowadzi działania na rzecz długoterminowej ochrony populacji dużych drapieżników jako kluczowych komponentów europejskich ekosystemów poprzez ochronę ich siedlisk, promowanie praktycznych i efektywnych metod zapewnienia ich koegzystencji ze społecznościami lokalnymi.

Aby zagwarantować ochronę i koegzystencję człowieka i dużych drapieżników, wymagana jest większa współpraca transgraniczna w celu identyfikacji i wdrożenia praktycznych rozwiązań w zakresie zarządzania wyzwaniami społecznymi, gospodarczymi, ekologicznymi i środowiskowymi. Kluczowe znaczenie ma uwzględnienie obaw osób zamieszkujących tereny sąsiadujące z obszarami występowania dużych drapieżników i angażowanie ich w tworzenie platform dialogu na rzecz koegzystencji społeczności lokalnych z tymi gatunkami.

REKOMENDACJE:

Należy podjąć szereg działań:

Ochrona dużych drapieżników i zarządzanie ich populacjami powinno skupiać się na celach ochrony zapewniających długoterminowe utrzymanie populacji tych gatunków oraz osiągnięcie i zachowanie właściwego stanu ochrony (FCS)³ populacji dużych drapieżników w Europie. Zgodnie z Dyrektywą Siedliskową UE duże drapieżniki powinny mieć zapewnioną przyszłość w koegzystencji z człowiekiem jako integralna część ekosystemów i krajobrazów całej Europy. Ekosystemowe podejście opierające się na podejściu populacyjnym ma kluczowe znaczenie, ponieważ większość populacji dużych drapieżników w Europie zajmuje tereny transgraniczne⁴, co wymaga współpracy ponad granicami administracyjnymi państw. Dlatego konieczne jest opracowanie i regularne aktualizowanie kompleksowych planów działań, najlepiej o charakterze transgranicznym i międzynarodowym. Opracowanie i wdrożenie takich planów będzie wymagać udziału różnych interesariuszy i powinno angażować wiele podmiotów.

Należy wprowadzić efektywne i odpowiednie praktyki zapobiegania konfliktom i łagodzenia ich konsekwencji. Wszystkie kraje powinny upewnić się, że decyzje dotyczące ochrony i zarządzania opierają się na jasnych celach, danych naukowych i sprawdzonych informacjach, oraz że łączą perspektywy ekologiczne, społeczne i ekonomiczne. Jednak decyzje nie powinny negatywnie wpływać na nadrzędne cele ochrony populacji dużych drapieżników. Konieczna będzie większa dbałość w ramach procesu podejmowania decyzji oraz dodatkowych działań monitorujących populacje dużych drapieżników, a także oceny pozytywnych i negatywnych skutków obecności dużych drapieżników.

Regularny i skuteczny monitoring populacji dużych drapieżników ma kluczowe znaczenie dla strategicznego planowania działań ochronnych, stosowania środków zapobiegawczych w celu redukcji konfliktów oraz oceny efektów wszystkich podejmowanych działań. Monitoring powinien opierać się na solidnej metodologii, powinno się promować i ułatwiać udział różnych interesariuszy, a jego efekty powinny być regularnie ogłaszane społeczeństwu i głównym grupom interesariuszy.

Obecność dużych drapieżników może generować konflikty. Konflikty mogą obejmować abstrakcyjnie postrzegane zagrożenia, szkody w pogłowie zwierząt gospodarskich oraz – w rzadkich przypadkach – niechciane spotkania.

- **W przypadku szkód w pogłowie zwierząt gospodarskich i mienia narzędzia w postaci dofinansowań do środków zapobiegawczych oraz odszkodowań finansowych mają kluczowe znaczenie dla zarządzania konfliktami.** Nie ma żadnych naukowych dowodów potwierdzających, że odstrzał – w tym kontrolowany plan polowań - jest skutecznym i zrównoważonym rozwiązaniem w konfliktach między hodowcami zwierząt gospodarskich i dużymi drapieżnikami⁵. Odstrzał jest raczej reakcją niż środkiem zapobiegawczym.

Udowodniono, że różne środki zapobiegawcze na rozwój terenów wiejskich są skuteczne w redukcji szkód (np. ogrodzenia elektryczne, psy stróżujące oraz dozór człowieka). Muszą być one wprowadzane kompleksowo i w odpowiednim czasie, jeśli na danym obszarze występują duże drapieżniki. W korytarzach migracyjnych oraz obszarach kolonizacji zapewnione powinno być również dostępne wsparcie dla środków zapobiegawczych oraz odszkodowania finansowe.

Środki rolno-środowiskowe oraz środki rozwoju terenów wiejskich powinny obejmować wsparcie finansowe dla środków zapobiegawczych oraz wsparcie doradcze dla hodowców zwierząt gospodarskich. Wszelkie dotacje muszą obejmować zabezpieczenia przed praktykami niezgodnymi lub wywierającymi szkodliwy wpływ na obecność dużych drapieżników – np. dotacje dla hodowli zwierząt gospodarskich bez funkcjonalnych środków zapobiegawczych na obszarach, na których regularnie występują duże drapieżniki. Modele odszkodowań mogą np. opierać się na stopniu ryzyka – być pozytywnie powiązane z liczebnością lub obecnością dużych drapieżników zamieszkujących i rozmnażających się na danym terenie i muszą też zależeć od stosowania zalecanych środków zapobiegawczych. Systemy odszkodowań muszą również zabezpieczać przed warunkami lub sytuacjami, w których występować będą wypaczone zachęty do zwiększania lub wyolbrzymiania szkód.

- **W ostatnich dziesięcioleciach przypadki śmiertelnych incydentów i obrażeń ludzi spowodowane przez duże drapieżniki były w Europie bardzo rzadkie.** Głównie dotyczą one niedźwiedzia brunatnego (od 1955 r. w Europie zgłoszono 65 ataków niedźwiedzia brunatnego⁶) oraz 8 śmiertelnych ataków wilków od 1950 r.⁷, z których wszystkie były spowodowane przez zwierzęta zarażone wścieklizną lub dokarmiane przez ludzi. Na terenach Europy Zachodniej zdominowanych przez człowieka duże drapieżniki i ludzie często zamieszkują tą samą przestrzeń. Dlatego nie można wykluczyć incydentów oraz spotkań i należy wprowadzić skuteczne strategie obniżające zagrożenie, aby zapobiegać incydentom i dysponować odpowiednimi rozwiązaniami, gdy do nich dojdzie.

Incydenty pomiędzy człowiekiem a dużymi drapieżnikami wynikają z trzech głównych przyczyn. Pierwszą z nich jest sprowokowanie zwierzęcia przez ludzi, np. przez próbę zabicia, odstraszenia, schwytania lub osaczenia zwierzęcia. Zwłaszcza w przypadku niedźwiedzi brunatnych konflikty mogą również wynikać z zaskoczenia zwierząt lub gdy człowiek znajdzie się między samicą z jej młodymi. Drugą przyczyną jest przyzwyczajenie do obecności człowieka oraz dokarmianie, które mogą wpłynąć na zmianę zachowań niektórych dzikich zwierząt, co oznacza, że mogą podchodzić zbyt blisko do domostw. Trzecia przyczyna to przypadki chorych zwierząt (np. wścieklizna, która jest głównym powodem ataków ze strony wilków) lub zwierząt zranionych, w których zwierzęta mogą być bardziej agresywne lub podchodzić bliżej domostw w poszukiwaniu pożywienia. Dlatego zrozumienie indywidualnego kontekstu oraz historii danego spotkania lub incydentu ma krytyczne znaczenie dla odpowiedniej i efektywnej odpowiedzi.

Każde działanie musi być rozpatrywane w oparciu o indywidualną analizę każdego przypadku oraz zgodnie z 4 podstawowymi zasadami: prewencja, dokumentacja, interwencja i informacja. Istnieje szeroki zakres różnych środków – od monitorowania osobnika, eliminacji czynnika przyciągającego, stosowania bodźców odstraszących, po rozwiązania letalne – w ostateczności. Należy wprowadzić działania edukacyjne, aby zapobiegać dokarmianiu i nieodpowiednim lub prowokującym zachowaniom w stosunku do dzikich zwierząt.

¹ Linnell, J. D. C. & Cretois, B. 2018, Research for AGRI Committee – The revival of wolves and other large predators and its impact on farmers and their livelihood in rural regions of Europe, Parlament Europejski, Departament Tematyczny: Polityka Strukturalna i Polityka Spójności, Bruksela

² Czerwona Księga Gatunków Zagrożonych Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN)

³ Według sugestii: Europejska Inicjatywa w sprawie Dużych Drapieżników (Large Carnivore Initiative of Europe, 2008). Wytyczne dla planów zarządzania poziomami populacji dużych drapieżników

⁴ Tylko 4 z 32 populacji dużych drapieżników europejskich występuje w granicach jednego kraju, natomiast niektóre populacje występują na obszarze nawet 11 krajów (źródło: zob.¹ Linnell, J. & Cretois, B. 2018)

⁵ Plany ochrony i zarządzania populacjami dużych drapieżników: najlepsze praktyki w państwach członkowskich UE, badanie dla Komisji Petycji (PETI)

⁶ Penteriani, V. i wsp. (2016). Human behaviour can trigger large carnivore attacks in developed countries. Scientific Reports, 6, 20552.

⁷ Linnell, John i wsp. (2002). The fear of wolves: A review of wolf attacks on humans.